

॥ ਅਧਿਆਇ-45 ॥

ਸੰਦੇਹ ਨਿਵਾਰਣ—ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਦਾ ਸੰਦੇਹ ਅਤੇ ਆਨੰਦਰਾਵ ਦਾ ਸੁਪਨਾ, ਬਾਬਾ ਦੇ ਸੌਣ ਲਈ ਲਕੜੀ ਦਾ ਫੱਟਾ।

ਪਿੱਛਲੇ ਤਿੰਨ ਅਧਿਆਇਆਂ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਦੇ ਨਿਰਵਾਣ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਦਾ ਸਾਕਾਰ ਸਰੂਪ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਕਾਰ ਸਰੂਪ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਮੌਜੂਦ ਰਹੇਗਾ। ਹੁਣ ਤਕ ਸਿਰਫ ਉਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਲੀਲਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਧੀ 'ਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਨੇਕ ਲੀਲਾਵਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ

। ਬਾਬਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਜਿਹੜੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਸਤਿਸੰਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਸਿਫਤ ਕੌਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਫੇਰ ਵੀ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਿਕ ਸੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵੈਰਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਚਰਣ ਵਿਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ ਲਿਆਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਉਹ ਹੈ ਇਕਾਗਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਦੀ ਭਗਤੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਚਕਰਾਂ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੀ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਵੱਲ ਲਗਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਕਲੀ ਪੂਜਾ ਨਾਲ ਕੀ ਲਾਭ? ਜੇ ਪੂਜਾ ਜਾਂ ਧਿਆਨ ਆਦਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ੁੱਧ ਮਨ ਅਤੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤੀਵਰਤਾ ਔਰਤ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰੇਮ ਆਪਣੇ ਪਤੀ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਦੀ-ਕਦੀ ਲੋਕ ਚੇਲੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਵੀ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਚੇਲੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਤੀਵਰਤਾ ਔਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਫਿੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜੀਵਨ ਦਾ ਮੰਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਆਪ ਆਪਣਾ ਰਾਹ ਖੋਜ ਕੇ ਆਤਮਾਨੁਭੂਤੀ ਦੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਅਗੇ ਤੁਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਅਸਲੀ ਅਤੇ ਨਕਲੀ ਦੇ ਵਿਚ ਫਰਕ, ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ, ਇੰਦਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਮੋਕਸ਼ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਅਗੇ ਵੱਧਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਦਲੇ ਸਾਨੂੰ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੱਧਾਣਾ ਠੀਕ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਅਤੇ ਨਕਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ

ਦੁਨੀਆਵੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਮੋਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਘਟਦਾ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਭੇਦ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਸਾਡੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਇਲਾਵਾ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਅਸਲ ਵਿਚ ਉਹ ਹੀ ਸਦਵਸਤੂ (ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ) ਹਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭੇਦ ਖੁੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪਰਛਾਵਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹੀ ਪੂਜਾ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਕਾਗਰ ਭਾਵ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਏਗੀ ਅਤੇ ਆਤਮਾਨੁਭੂਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਹਿਜੇ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਭਗਵਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਲ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੀ ਕਥਾ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨੇ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਿਕਸ਼ਿਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਏਕਨਾਥ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦੋ ਗ੍ਰੰਥ (1) ਸ੍ਰੀਮਦਭਾਗਵਤ ਅਤੇ ਭਾਵਅਰਥ ਰਾਮਾਯਣ ਦਾ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਨੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਬਾਬਾ ਦੇ ਵਕਤ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸਮਾਧੀ 'ਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਜੇ ਵੀ ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਿਐਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਕ ਵਕਤ ਚੋਪਾਟੀ (ਬੰਬਈ) ਵਿਚ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਸਵੇਰੇ ਏਕਨਾਥੀ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਮਾਧਰਾਵ ਦੇਸ਼ਪਾਂਡੇ (ਸ਼ਾਮਾ) ਅਤੇ ਕਾਕਾ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪਾਠ ਸਰਵਣ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ 11ਵੇਂ ਸਕੰਦ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਪਾਠ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਵਨਾਥ ਭਾਵ ਰਿਸ਼ਭ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸਿੱਧ ਭਾਵ ਕਵਿ, ਹਰੀ, ਅੰਤਰਿਕਸ਼, ਪ੍ਰਬੁਦ, ਪਿਪਲਾਯਨ, ਆਵਿਹੋਤਰ, ਦੁਰਮਿਲ, ਚਮਸ ਅਤੇ ਕਰਭਾਜਨ ਦਾ ਵਰਨਣ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਗਵਤ ਧਰਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੂੰ ਸਮਝਾਈ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਵਨਾਥਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕਾਂ ਦਾ ਬੜੀ ਤੱਸਲੀ ਨਾਲ ਹਲ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਭਾਵ ਕਵਿ ਨੇ ਭਾਗਵਤ ਧਰਮ, ਹਰੀ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਅੰਤਰਿਕਸ਼ ਨੇ ਮਾਇਆ ਕੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਬੁਦ ਨੇ ਮਾਇਆ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣ ਦਾ ਢੰਗ, ਪਿਪਲਾਯਨ ਨੇ ਪਰਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਸਰੂਪ, ਆਵਿਹੋਤਰ ਨੇ ਕਰਮ ਦੇ ਸਰੂਪ ਦੁਰਮਿਲ ਨੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜ, ਚਮਸ ਨੇ ਨਾਸਤਿਕ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੀ ਗਤੀ ਅਤੇ ਕਰਭਾਜਨ ਨੇ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਗੀਤੀਆਂ ਦਾ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹੀ ਸੀ ਕਿ ਕਲਯੁੱਗ ਵਿਚ ਮੋਕਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਸਾਧਨ ਸਿਰਫ ਹਰੀ ਕੀਰਤਨ ਜਾਂ ਗੁਰੂ-ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ

ਹੀ ਹੈ। ਪਾਠ ਖਤਮ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਬਹੁਤ ਨਾਉਮੀਦ ਹੋ ਕੇ ਮਾਧਵਰਾਵ ਅਤੇ ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਨਵਨਾਥਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਰੀਤ ਦਾ ਕੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਚਰਣ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣਾ ਕਿੰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ? ਨਾਥ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਸਨ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਰਗੇ ਮੂਰਖਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਕੀ ਕਦੀ ਮੁਮਕਿਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਅਨੇਕ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਾਨੂੰ ਮੋਕਸ਼ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕੇਗਾ? ਏਦਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾਉਮੀਦੀ ਵਾਲੀ ਧਾਰਨਾ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਲਗੀ। ਉਹ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਚੰਗੇ ਭਾਗ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਹੀ ਸਾਈਂ ਵਰਗਾ ਅਮੁਲ ਹੀਰਾ ਹੱਥ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਉਮੀਦੀ ਦਾ ਰਾਗ ਅਲਾਪਣਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਾਬਾ 'ਤੇ ਅਟਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਤਾਂ ਫੇਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਕੀ ਹੈ? ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਨਵਨਾਥਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪੱਕੀ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਹੋਏਗੀ, ਪਰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ? ਕੀ ਬਾਬਾ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਹਰੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਜਾਪ ਨਾਲ ਮੋਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਫੇਰ ਡਰ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗੁਜਾਇਸ਼ ਹੀ ਕਿਥੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ? ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਮਾਧਵਰਾਵ ਦੇ ਵਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਦਿਨ ਭਰ ਬੇਚੈਨ ਅਤੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੀ ਰਹੇ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਵਨਾਥਾਂ ਵਰਗੀ ਭਗਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇਗੀ?

ਇਕ ਸੱਜਣ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂਅ ਆਨੰਦਰਾਵ ਪਾਖਾਡੇ ਸੀ, ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੂੰ ਲਭਦੇ-ਲਭਦੇ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਭਾਗਵਤ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਪਾਖਾਡੇ ਵੀ ਮਾਧਵਰਾਵ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਉਹ ਆਪਣਾ ਸੁਪਨਾ ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਨਾਫੂਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਠ ਵਿਚ ਵਿਘਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਾਠ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ ਕੀ ਗੱਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ? ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਲ ਤੁਸੀਂ ਜਿਹੜਾ ਸ਼ਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਹ ਚਰਚਾ ਵੀ ਉਸੇ ਦਾ ਹੱਲ ਹੈ। ਕਲ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਪਾਖਾਡੇ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆਏ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਸੁਣੋ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ

। ਸਾਰਿਆਂ

ਨੂੰ ਸੁਪਨਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੂੰ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਪਾਖਾਡੇ ਆਪਣਾ ਸੁਪਨਾ ਸੁਣਾਉਣ ਲਗੇ, ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ “ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਕ ਡੂੰਘੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਖੜਾ ਹਾਂ। ਪਾਣੀ ਮੇਰੇ ਲਕ ਤਕ ਹੈ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਪਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਸਾਈਂ ਬਾਬਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਉਹ ਇਕ ਹੀਰੇ ਜੜ੍ਹੇ ਸਿੰਘਾਸਨ 'ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀਚਰਣ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ। ਇਹ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਸਰੂਪ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ

ਹੋਇਆ। ਇਸ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਭਲਾ ਕੌਣ ਸੁਪਨਾ ਕਹਿ ਸਕੇਗਾ? ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਾਧਵਰਾਵ ਵੀ ਬਾਬਾ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਖੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਭਾਵ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਅਨੰਦਰਾਵ! ਬਾਬਾ ਦੇ ਸ੍ਰੀਚਰਣਾਂ ’ਤੇ ਡਿਗੋ।” ਮੈਂ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ, “ਮੈਂ ਵੀ ਤਾਂ ਇਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀਚਰਣ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ। ਹੁਣ ਦਸੋ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ’ਤੇ ਰਖਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ।” ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਾਮਾ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਅਰੇ ਦੇਵਾ! ਪਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਚਰਣ ਬਾਹਰ ਕੱਢੋ ਨਾ।” ਬਾਬਾ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਚਰਣ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਤੁਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜਾਉ। ਘਬਰਾਉਣ ਜਾਂ ਫਿਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਤੁਹਾਡਾ ਕਲਿਆਣ ਹੋਏਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਇਕ ਜ਼ਰੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਧੋਤੀ ਮੇਰੇ ਸ਼ਾਮਾ ਨੂੰ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਇਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਲਾਭ ਹੋਏਗਾ।”

ਬਾਬਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਪਾਖਾਡੇ ਧੋਤੀ ਲਿਆਏ ਅਤੇ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਉ, ਪਰ ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੇ ਉਹ ਲੈਣਾ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਬਾਬਾ ਕੋਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੈਂ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਨਾ ਨੁਕਰ ਦੇ ਬਾਅਦ ਕਾਕਾ ਨੇ ਦੈਵੀ ਹੁਕਮ ਵਾਲੀਆਂ ਪਰਚੀਆਂ ਕੱਢ ਕੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਹ ਨੇਮ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਕਾਗਜ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪਰਚੀਆਂ ’ਤੇ ‘ਮਨਜ਼ੂਰ-ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ’ ਲਿਖ ਕੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਰਚੀ ਕੱਢਦੇ ਅਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਜਵਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋ ਪਰਚੀਆਂ ਲਿਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਰੱਖ ਕੇ ਇਕ ਨਾਸਮਝ ਬਚੇ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਪਰਚੀ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਬੱਚੇ ਵੱਲੋਂ ਚੁਕੀ ਗਈ ਪਰਚੀ ਜਦੋਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖੀ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨਜ਼ੂਰ ਵਾਲੀ ਪਰਚੀ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਉਦੋਂ ਮਾਧਵਰਾਵ ਨੂੰ ਧੋਤੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਨੰਦਰਾਵ ਅਤੇ ਮਾਧਵਰਾਵ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ

ਬਾਬਾ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ ’ਤੇ ਲਿਖ ਲਵੋ—

। ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਨਿਚੋੜ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ੁੱਧ ਦਿਲ

ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਕੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਜਾਉ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸ਼ਸਟਾਂਗ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰੋ। ਉਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਦੇਖੋਗੇ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਭਵਸਾਗਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਹਨੇਰੇ ਦੀ।”

ਬਾਬਾ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਲਕੜੀ ਦੇ ਫਟੇ 'ਤੇ ਸੌਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਫੱਟਾ ਚਾਰ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਇਕ ਹੱਥ ਚੋੜਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆ 'ਤੇ ਚਾਰ ਮਿਟੀ ਦੇ ਬੱਲਦੇ ਦੀਵੇ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਟੋਟੇ-ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਪਿੱਛਲੇ ਅਧਿਆਇ ਦਸ ਵਿਚ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਕ ਵਕਤ ਬਾਬਾ ਉਸ ਫੱਟੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਬਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਖਾਸ ਲਗਾਉ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜਾ ਫੱਟਾ ਲਟਕਵਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਸੁੱਖ ਨਾਲ ਉਸ 'ਤੇ ਸੌਂਇਆ ਕਰਨਾ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਹਿਣ ਲਗੇ ਕਿ, “ਹੁਣ ਮਹਾਲਸਾਪਤਿ ਨੂੰ ਥੱਲੇ ਛੱਡ ਕੇ ਮੈਂ ਉਪਰ ਨਹੀਂ ਸੌਂਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।” ਕਾਕਾਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, “ਜੇ ਆਗਿਆ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਫੱਟਾ ਮਹਾਲਸਾਪਤਿ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਟੰਗ ਦੇਵਾਂ।”

ਬਾਬਾ ਬੋਲੇ ਕਿ, “ਉਹ ਇਸ 'ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਸੌਂ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਇਹ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਕੰਮ ਹੈ? ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਗੁਣ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹੋਵੇ, ਉਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਖੁਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਨੀਂਦ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਇਸ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਸੌਂਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਕਸਰ ਮਹਾਲਸਾਪਤਿ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਖਦੇ ਰਹੋ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੇਰਾ ਭਗਵਤ ਦਾ ਜਾਪ ਬੰਦ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਜੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵੀ ਨੀਂਦ 'ਚ ਦੇਖੋ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਜਗਾ ਦੇਣਾ, ਪਰ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਤਾਂ ਆਪ ਹੀ ਝਪਕੀ ਲੈਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੀਂਦ 'ਚ ਮਗਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਉਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਅਵਾਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ “ਔ ਭਗਤ।” ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਉਹ ਘਬਰਾ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਅਤੇ ਸੌਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਨ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਹੜਾ ਨੀਂਦ ਦਾ ਦਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਕੀ ਫੱਟੇ 'ਤੇ ਸੌਂ ਸਕੇਗਾ? ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਮੌਕਿਆ 'ਤੇ ਉਹ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਇਵੇਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ,